

Länsstyrelsen
Örebro län

Enheten för plan och kultur

Andreas Jansson

Direkt: 010-224 84 19

andreas.jansson@lansstyrelsen.se

Yttrande
2016-09-19

Dnr: 101-4686-2016

Kulturdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Yttrande över Riksantikvarieämbetets promemoria - Förslag om införande av ansökningsavgifter för metallsökarärenden

För kännedom:

Riksantikvarieämbetet,
Stockholm

Örebro läns museum

(Dnr: Ku2016/01648/KL)

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Örebro avstyrker Riksantikvarieämbetets förslag om införande av ansökningsavgifter för metallsökarärenden. Länsstyrelsen anser att förslaget ska återremitteras, då effekterna av ett införande bedöms vara ofullständigt utredda. Länsstyrelsen i Örebro förordar att en djupare konsekvensanalys genomförs innan förslaget kan tillstyrkas.

Länsstyrelsen delar uppfattningen att det ökade antalet inkomna metallsökarärenden medför en stor arbetsbelastning för länsstyrelserna. Ett genomförande av förslaget kommer troligen medföra en kraftig minskning av antalet inkomna ärenden rörande tillstånd att få använda metallsökare, men de övriga konsekvenserna av ett genomförande bedöms inte vara tillräckligt utredda. Det finns en risk att den positiva effekt som förväntas i form av ett minskat antal inkomna ärenden förts av oförutsedda effekter som kan ha en negativ inverkan på kulturmiljön och på länsstyrelsernas arbetsbörda. Olika tänkbara konsekvenser av ett genomförande av förslaget redogörs för nedan.

Problembild

Länsstyrelsen delar den problembild som presenteras i Riksantikvarieämbetets promemoria, med en kraftig ökning av antalet inkomna ärenden rörande metallsökare. Den procentuella ökning som anges verkar dock vara felaktigt beräknad: en ökning från 409 ärenden till 2 153 ärenden bör motsvara en ökning med ca 426 %, inte 1 200 % som anges i promemorian.

Flertalet av de inkomna ansökningarna rör hobbyanvändande. Bland ansökningarna förekommer också bland annat ansökningar som gäller eftersökande av borttappade föremål, t ex vigselringar och bilnycklar. Många av dessa eftersökningar genomförs på ideell basis av privatpersoner med tillgång till och kunskap om metallsökare.

Förslag till lösning

Om Riksantikvarieämbetets förslag genomförs kommer det sannolikt leda till den effekt som förväntas i förslaget – ett minskat antal inkomna ärenden och därmed en minskad handläggningstid för ärendetypen hos länsstyrelserna. Införandet av ansökningsavgift kan dock förväntas ge även andra effekter – se nedan under *Konsekvenser*.

Rättslig bakgrund

Länsstyrelsen har inga synpunkter.

Avgiftens storlek

Länsstyrelsen bedömer att den föreslagna avgiftsklassen sannolikt är tillräckligt hög för att den önskade effekten i form av ett minskat antal inkomna ärenden kommer att uppnås. Även ett införande av ansökningsavgift enligt avgiftsklass 1 skulle sannolikt medföra en kraftig minskning av antalet ansökningar, samtidigt som effekten för de sökande skulle bli mindre kännbar. Länsstyrelsen anser därför, om ansökningsavgift införs, att det bör övervägas om ansökningsavgift ska tas ut enligt avgiftsklass 1.

Praktiskt kring avgiften

Länsstyrelsen anser, om ansökningsavgift införs, att de inkomna ansökningsavgifterna ska komma respektive länsstyrelse tillhanda, som ett sätt att finansiera den handläggning som krävs för att hantera de inkomna ansökningarna och för att hantera de åtgärder som krävs för att administrera inbetalningar av ansökningsavgifter.

Konsekvenser

Länsstyrelsen bedömer, som angivits ovan, att ett införande av ansökningsavgift enligt förslaget sannolikt leder till den önskade effekten i form av ett minskat antal inkomna ärenden. Det föreligger dock en risk att ett införande av ansökningsavgift också medför andra effekter som kan ha negativ inverkan, dels på kulturmiljön som helhet, dels i form av en ökad arbetsbörda för länsstyrelserna.

Nedan anges tänkbara effekter av ett införande av ansökningsavgift:

- Enskilda ärenden tar längre tid att handlägga, då de geografiska områden som ansökningarna omfattar sannolikt kommer att göras större
- En ökad risk för att ansökningar kommer att avslås.
- Ett ökat antal diskussioner med sökande inför ansökan och under handläggning.
- Ett ökat illegalt användande av metallsökare.

- Påträffande av fornfynd vid illegalt användande kommer sannolikt inte rapporteras in till länsstyrelserna.
- Ett ökat behov hos länsstyrelserna av tillsyn och uppföljning av användandet av metallsökare.
- Ett försvårande av eftersökningar av borttappade föremål.
- Ett växande historiskt intresse och ett ökat hobbyanvändande av metallsökande möts med åtgärder som försvårar utövandet av hobbyn, istället för att kanalisera intresset i en positiv riktning som kan bidra till att bevara, använda och utveckla kulturarvet i enlighet med de kulturpolitiska målen.

Fördjupande analys

Enligt förslaget ska ansökningsavgift betalas för varje sökt område. Det är troligt att sökande därför kommer att utforma större geografiska områden än vad ansökningar normalt omfattar idag, i syfte att minska antalet områden som ansökningsavgift behöver betalas för. Det innebär att de enskilda ärendena tar längre tid att handlägga, samtidigt som den ökade geografiska omfattningen leder till en ökad risk för att fornlämningar eller fornfynd kan beröras – vilket medför en ökad risk för att ansökan avslås.

Det är redan i dagsläget svårt för många privatpersoner att på förhand avgöra vilka faktorer som avgör länsstyrelsens bedömning av om ett område är lämpligt för ett användande av metallsökare. Kända fornlämningar är en faktor som även sökande kan uppmärksamma, men vid handläggning kan uppgifter om t ex topografi, geologi och tidigare markanvändning enligt historiskt kartmaterial vara avgörande för länsstyrelsens bedömning.

Det är därmed svårt för en privatperson att själv utforma det sökta geografiska området så att en ansökan med säkerhet kan bifallas. Den situationen finns redan idag, men med skillnaden att den sökande inte behöver betala ansökningsavgift för varje enskild ansökan som riskerar att avslås – och med skillnaden att den sökande idag vid ett avslag har möjlighet att utan kostnad istället ansöka om ett annat område.

Vid ansökan för nya områden kommer det för många privatpersoner upplevas betungande att betala in ansökningsavgift, utan att på ett rimligt sätt själv kunna bedöma om ansökan kommer att beviljas eller inte. Det är lätt att föreställa sig en ökning av antalet telefonsamtal och mail till länsstyrelsens handläggare med diskussioner om justering av sökta områden och önskan om underhandsbesked om ett visst område kommer att kunna beviljas. Detta kommer leda till att handläggningen av ärendet tar betydligt mer tid i anspråk än vad ett ärende gör idag.

Det har hos allmänheten tidigare funnits en dålig kännedom om vilka regler som gäller för metallsökare, och att det krävs tillstånd för att få använda dem. Kunskapen har under senare år ökat, och det kan till viss del bero på det positiva inflytande som den ökade organiseringsgraden av hobbyanvändare i olika föreningar har medfört. Sveriges Metallsökarförening (SMF) har t ex aktivt upplyst medlemmar och övriga intresserade om gällande regelverk. Det ökade antalet ansökningar under senare år kan vara en följd av denna ökade medvetenhet, och således bero på att flertalet hobbysökare numer är måna om att söka legalt, och vänder sig till länsstyrelsen både i samband med ansökan om tillstånd och vid anmälningar om påträffande av fornfynd.

Det illegala användandet av metallsökare, oavsett om det sker i form av medveten plundring eller av underlåtenhet att ansöka om tillstånd, är idag sannolikt lågt. Ett införande av ansökningsavgift riskerar dock att öka det illegala och oreglerade sökandet. En ansökningsavgift för varje enskilt geografiskt område kan innebära en stor kostnad, om man som privatperson har metallsökandet som hobby och vill söka på ett flertal platser. Det finns en risk att man då väljer att använda metallsökare utan att ansöka om tillstånd. Om så blir fallet kommer länsstyrelsens behov av att utföra tillsyn och uppföljning av användandet av metallsökare att öka; en tillsyn som redan i dagsläget utförs i endast liten utsträckning på grund av bristande resurser. Det är också sannolikt att fornfynd som påträffas vid illegalt sökande inte kommer att rapporteras till länsstyrelserna; då måste personen först medge att metallsökare använts utan tillstånd.

Den arbetstid som tjänas in på att handlägga ett minskat antal ansökningar riskerar då att förtas av tillkommande uppgifter, som är en direkt effekt av den införda ansökningsavgiften.

Undantag från ansökningsavgift

Ett av de vanligare syftena med att använda metallsökare, förutom rent hobbysökande, är de ansökningar där privatpersoner på ideell basis hjälper till att leta efter borttappade föremål. Denna typ av eftersökande kan försvåras vid ett införande av ansökningsavgift – det är sannolikt få personer som skulle välja att betala in ansökningsavgift för att eventuellt kunna påträffa t ex en förlorad bilnyckel.

Vissa länsstyrelser använder sig också av ett slags förenklat förfarande för ansökan rörande områden som av länsstyrelsen bedömts som generellt lämpliga för användande av metallsökare – det kan gälla t ex

vissa badstränder. Ansökningar rörande sådana områden kan handläggas rutinmässigt.

Vid ett eventuellt införande av ansökningsavgift bör det övervägas om ansökningar som rör någon av de två ärendetyperna enligt ovan ska kunna undantas från ansökningsavgift.

Slutord

Vidare anser Länsstyrelsen i Örebro att det på längre sikt bör övervägas om det är möjligt att söka en lösning som bättre kanaliserar det stora intresset för att använda metallsökare och det ökade historiska intresset hos allmänheten i en positiv riktning, och som kan bidra till att uppfylla de kulturpolitiska målen. En sådan lösning skulle kunna vara att Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna tillsammans aktivt verkar för ett utvecklat samarbete mellan den offentliga kulturmiljövården och organiserade hobbyletare.

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Maria Larsson.

I den slutliga handläggningen har dessutom deltagit länsråd Kjell Unevik, avdelningschef Anita Norén, enhetschef Malin Rosén samt antikvarie Andreas Jansson, föredragande.

Maria Larsson
landshövding

Andreas Jansson
antikvarie